

Protržené hráze

„Znovu uvěznilí Václava Havla! Tahle zpráva mě trápí způsobem zcela ojedinělým. Mám z ní pocit, který se týká něčeho víc než jen Havlova souzení. Naději však neztrácím. Je mi už tolik let, že se pamatuji na ono nízkým nepochybňované ustálené vědomí, že Češi jsou v tomto světě našimi současníky a vyznávají velmi podobná pojetí budoucnosti a nové doby, pokroku a mravnosti. Co se stalo s Československem, teď však nepoznávám. Kdo to tam vládne, že znovu a znovu vězní jednoho z nejnadanějších a nejčestnějších synů té země? Tento druh spravedlnosti znemožňuje mě mysli mít ji za spravedlnost a podle mého soudu je tomu stejně u devětatadesát procent lidí, jen co o této parodii spravedlnosti začnou uvažovat.

Shodou okolností jsem navštívil Prahu velmi brzy po sebezáhubě Jana Palacha, po tomto krajně složitém činu, který byl přisvědčením životu i výrazem beznaděje... Obláček dýmu, který krátce plynul nad jeho kouzelným městem, je památkou mnohem pevnějším, než z kamene nebo z ocele, a nezměřitelně trvalejším, protože člověk se narodil jako svobodný a svoboda je jeho rodným právem v životě i ve smrti.

Když nyní znovu zatklí Václava Havla... prostě se tím pokoušejí přivolat zpět onen dým, který Palach rozevlál po obloze. Nedokáže to. Atomy toho rychle mijejícího stínu se vmísily do vzduchu, který všichni dýcháme, jsou uloženy ve sněhu hor a odvolat je nelze, ne, už nikdy.“

ARTHUR MILLER

(Výňatek z článku, který napsal Arthur Miller, americký dramatik světového věhlasu, autor „Smrti obchodního cestujícího“ a „Pohledu z mostu“, pro pražské Lidové noviny. Foto Josef Snobl, Kolín nad Rýnem)

Před rokem a dvěma měsíci jsem napsal úvahu o osmičkovém roce 1988. Jmenovala se „Nadějeplný rok“, ale editoři změnili její název na střízlivější „Nadějný rok“. Psal jsem tu úvahu krátce po 10. prosinci 1987, kdy se na Staroměstském náměstí uskutečnilo první veřejné shromáždění v Praze svolané Chartou 77. To, že se ono shromáždění sešlo v takovém počtu a že bylo zcela ve znamení nastupující generace, mne tenkrát naladilo až svátečně. Den po manifestaci mi však telefonoval jeden známý, že Jakeš bude provolán prvním. To tedy nebyla nadějeplná zpráva. Rozdělen mezi dva protichůdné pocity dovolil jsem si zaprorokovat, že to, co se odehrálo na Staroměstském náměstí, je *důležitější změna*. Skeptičtí realisté, kteří si v Česku už dávno odvykli počítat s veřejností jako s dynamickým faktorem, samozřejmě nic „nadějeplného“ na svých politických mapách neviděli. A ze svého hlediska měli pravdu. Všichni jsme přece věděli, že Jakeš patří k partě Bilák, Hoffmann, Indra e tutti quanti. Jakešův nejistý úsměv snad budil jisté iluze, avšak jen do té doby, než tento muž otevřel ústa a promluvil. Tehdy se u obrazovky ozval tichý povzdech Čechů a Slováků: Proboha! Tak tohle je naše nová vedoucí síla.

Nadějeplný rok začal tím, že hned v lednu pozatýkali fórum Charty, ač podobné shromáždění ještě před dvěma měsíci policie mlčky tolerovala.

Vůbec, pokud jde o aktivisty občanských iniciativ, vnější podmínky jejich působení se v roce 1988 ve srovnání s předchozím obdobím výrazně zhoršily. Sejt se nesměli ve větším počtu nejen v restauraci, ale ani v bytech. I tam je často obklíčila policejní vozba a rozvážela k výslechům. Ke cti příšly znovu i tak zvané osmačtyřicátky, něco na způsob preventivní dvoudenní vazby. Desítky lidí prožilo v celách pouf na počest Anežky Přemyslovny, mírový seminář Praha 88, čtyři dny ve dnech 27. až 30. října, další čtyři kvůli sympoziu „Československo 88“, nehledě už k celým dnům stráveným pod zámkou výslechu v policejních úřadech. Sejt se bylo možno jen při dodržování určitých pravidel, a to je při větším počtu sledovaných lidí vždycky svízle. Už to vypadalo tak, že se naplní slova jednoho plukovníka Státní bezpečnosti pronesená krátce před výměnou generálních sekretářů: „Ani si nedloubnete“.

Není proto divu, že to, co se pak odehrálo v Praze 21. srpna 1988, připadalo většině domácích i zahraničních pozorovatelů (včetně vševědoucí policie) jako malý zárak. Do Československa se opět vrátili *dějiny* v tom původním slova smyslu: jako něco, co se *děje*, co nepřežívá pouhou setrvačností; *dějiny* nikoli jako fatum, jako nezměnitelný osud, ale jako příběh lidmi vždy znovu otvíraný a lidem otevřený.

Máme své zkušenosti s romantickou idealizací velkých společenských skupin – ať už jde o idealizaci národa, lidu nebo dělnické třídy. Nejsem proto nakloněn ani tomu, abych si idealizoval naše mladé pokolení. Přesto nás historie učí, že směna pokolení, ač není vlastní příčinou společenského pohybu, může tento pohyb urychlit, dát mu nečekáný spád. Věřím se starým křesťanským filozofem, že každý nový život je novým počátkem, novou možností. Hegel ve Fenomenologii to vztahuje na každou novou generaci; je mu „novou jsoucností, novým světem“ a musí tedy

Politika, psi a střídačky

V životě nastávají situace, že ať člověk dělá co dělá, vždycky přitom šlápne do nevhodného materiálu. V období závěrečné hniloby reálného socialismu to nyní zakouší naše Strana a Vláda.

Na schůzích předsednictva probíhají dlouhé diskuse o tom, kam poslat policajty a kam je neposlat, co povolit a co nepovolit, zda někoho zavřít či nezavřít, a když zavřít, tak na jak dlouho a případně i za co. Obecný sešup přitom zdárně pokračuje.

Na Ústřední výbor dolehla časová a existenční tíseň. Společným zájmem těchto elitních kádří je ovšem udržet se u vlády co nejdéle, to je tak říkajíc hlavní problém soudobého reálného socialismu. Soudruzi však mají k těmto vyhládkám diferencovaný přístup, a to podle toho, kolik má kdo másla na hlavě a jak dlouho ještě asi dojde pěšky od výtahu do kanceláře. Že by ho tam fyzické nosili je ponižující představa.

Máme proto skupinu těch nejstarších soudruhů, kteří se v minulosti nejzdařileji pohnojili. Jde jim o to, aby to vydrželo ještě aspoň dva, tři roky, tak aby ještě stihli svůj vlastní státní pohřeb anebo se mohli bez úhony ztratit např. do Mongolska, když se už situace ve vlasti socialismu vyvíjí tak nejistě.

V druhé kategorii jsou kádři kolem šedesátky, mezi nimiž je nejaktivnější hlavní ideolog. Dva – tři roky jsou pro ně málo, potřebují to vydržet ještě takových pět až deset let.

Nakonec jsou ti padesátiletí, ba i mladší svazáci, kterým to je jasné, že se to přes ně jednou převalí dávno před penzí, a to je předtucha, která jim pochopitelně nepřispívá k dobré náladě.

Zatím se zřejmě jakož takže dohodli na politice, která pozůstává z policejních psů, střídaček a plus mínus 25.000 loajálních rabijáků. Jak známo, politika je umění možného. Zboží je málo, ale blbě je dosud dost.

Ačkoli je to politika principálně leninská, tak jak ji Iljič koncipoval v roce 1918, má tu slabinu, že v dnešní době se už nedá přikročit k masovému mordování, a efekt polovičatého teroru je odpovídající měrou omezený. To bude Ústřední výbor vidět hned jak nastane teplejší počasí.

V Rusku a Polsku, kde si v minulosti demokracie moc neuzili, rysuje se dnes vývoj podobný pruským reformám z let po roce 1848. Nový sovětský a polský parlament se např. budou zajímavě podobat pruskému Landtagu z let před sjednocením Německa, byť s tím rozdílem, že zajištěnou většinu tam nebudou mít junkeři, ale Beamtenstand. I to ale bude pro komunismus velký pokrok.

Pokud by to naše vedení chtělo také zkusit, udělali by soudruzi dobře, kdyby místo perolamů začali číst Preussische Jahrbücher z let 1858 až 1871.

I mírná dávka skepticismu však dovoluje zapochybovat o tom, že by to bylo pro české poměry přijatelné řešení. Naše vedení navíc nepřipravilo pro civilizovaný zánik normalizace vhodné podmínky, a to jim redukuje možnosti zhruba na ty psy, střídačky a rabijáky.

Jak ale praví přísloví, kdo s čím zachází, s tím schází. Společnost se postupně radikalizuje a mládež už ví z televize, že policajti mají jednak respekt před množstvím a zadruhé, že se na ně dá s úspěchem házet spousta různých materiálů. Aparát násilí lze za určitých podmínek neutralizovat, tak jak se to u nás stalo např. v březnu a v dubnu 1968. S bodáky, jak napsal klasik, se dají dělat různé věci, ale nedá se na nich sedět.

Březen 1989

Obsah č.2/89

Arthur Miller Kdo to tam vládne v Čechách?...1	Bohemicus Protržené hráze.....1
Evropský parlament k soudu nad Havlem.....2	Václav Havel Závěrečná řeč před soudem.....3
Příběhy ledna (Kukulín, Urx, Vrabec, Zuka)....5,6	Z.H. Švédsko protestuje.....7
V.Chramostová, L.Šilhánová Proudý vody....8	Miroslav Kusý Obraz nepriateľa.....9
JB Pražské obrázky.....10	Milan Hübl Záhořovo lože a jak z něj.....12
AJL Dnes jako předevčirem.....12	Čestmír Císař Palachův týden.....14
Ludvík Vaculík Komunismus je bití.....16	Zdislav Šulc Myšlenky do programu.....17
Václav Slavík Živá paměť národa.....17	Prohlášení přípravného výboru Obrody.....20
Karel Kyncl O nové iniciativě.....20	Erika Kadlecová Dopisy kardinála Tomáška.....23
Ivo Fleischmann Malé zastavení.....24	Boris Kagarlickij Lidová fronta a krize přestavby...25
Jiří Sláma Je perestrojka dál, než Pražské jaro?...25	Alfonso Guerra Má socialismus budoucnost?...28
Eduard Hradec Sídlo střecha Stalina.....32	Záznam z porady předsednictva ÚV KSČ.....32
Josef Pokšteřil Právo či bezpráví?.....34	Jiří Sláma Čs. hospodářství na šikmé ploše.....36
Oleg Rumjancev Nové myšlení a Pražské jaro.....38	Z.H. O čem Rudé právo nepíše.....39
Libuše Šilhánová Rozpory, jimiž jsme zmítáni...41	Albert Florian Můžeme překročit svůj stín?...43
Luboš Kohout Lži moci a moc pravdy.....45	Zdeněk Jičínský O sovětské přestavbě.....50
Jaroslav Opat K jednomu výkladu vzniku ČSR....59	Jiří Hochman P.S. k mnichovskému výročí.....64
Jan Beneš Dozřelé následky.....66	Dalimil Provazochodci.....67
Vasil Biľak Budeme musieť Dubčeka.....68	Ivan Kubíček Deportace do Trenčína.....69
Martin Samek Veselý textař.....72	Květoslav Chvatík Umění románu M. Kundery...73
Daniil Granin Naši „cizinci“.....75	Petr Král Barva ráje, verše.....77
Štěpán Benda Filmy Dušana Hanáka v Berlíně...78	Ota Filip Rozhovor s Evou Kantůrkovou.....79
Amos sází česky.....79	Sergej Machonin Zpráva o premiéře.....82
Reč Bohumila Hrabala nad rakví přítele.....84	Kronika Listů: Havel před odvolacím soudem...85
Z dokumentů Charty a VONS.....85,86	Václav Vrabec Odešel statečný advokát.....87
Jiří Hochman Politika, psi a střídačky.....88	

LISTY řídí Jiří Pelikán s redakčním kruhem: Zdeněk Hejzlár, Milan Horáček, Vladimír Horský, František Janouch, Cyril John, Karel Kaplan, Jiří Kosta, Karel Kyncl, A.J.Liehm, Zdeněk Mlynář, Adolf Müller, Josef Pokšteřil, Michal Reiman, Milan Schulz, Radoslav Selucký, Ota Šik, Zdena Tomínová, Ruth Tusková, Čestmír Vejdělek (odpovídá za redakci). Texty otištěné v Listech a podepsané vlastním jménem nebo šifrou vyjadřují názory svých autorů, nikoli nutně redakce nebo redakčního kruhu. Listy jsou dvouměsíční, určený především čtenářům v Československu. Přčtete a předejte známým! V zahraničí je roční předplatné pro Evropu DM 25.– nebo ekvivalent v jiné valútě, pro USA a další země DM 30.–, pro Austrálii, N. Zéland, Jižní Afriku a Latinskou Ameriku DM 35.– Předplatné a příspěvky na tiskový fond (nikoli objednávky) posílejte pouze na LISTY, Postscheckamt München 112 76–802. OBJEDNÁVKY a ostatní korespondenci posílejte na adresu redakce LISTY, Via del Corso, 00186 Roma, Italia.